

ЛІОТЕКА
10 ПИСЬМЕННОГО

18.

ЗБІРКА

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО

У ШАХТІ

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Д В О У

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА

ШКОЛА

06
10
~~ЗНАЧ.~~
БІБЛІОТЕКА МАЛОПІСЬМЕННОГО

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО

У ШАХТІ

(З Оповідання „ПРОСТА ІСТОРІЯ“)

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
Харків 1931

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літопису Українського Друку“,
„Картковому репертуарі“ та інших покаж-
чикях Української Книжкової Палати.

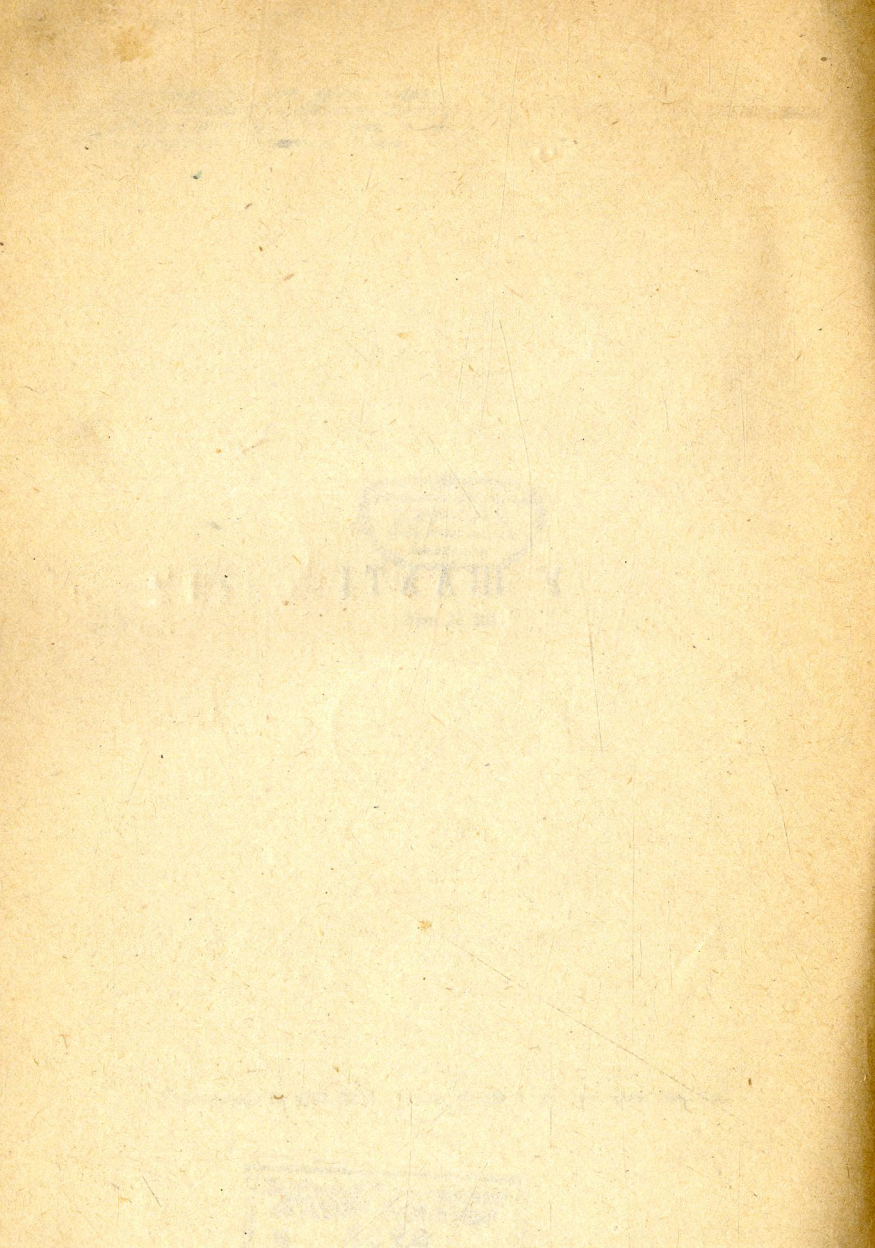

Зам. № 501.

Укроблосвіт № 4765 (771). Тираж 40.000. 1 ар. арк. Ост. 364. Б-6.

У ШАХТИ

Вибсі потроху газували, і палити було суворо заборонено. А палити вже хотілося.

Мишкові добре був знайомий цей особливий тягучий смокіт у грудях, у горлі, у всьому тілі, який щоразу починав нападати на нього десь так по годині перебування під землею. В жаден спосіб не можна було заспокоїти це настирливе цеління.

У Мишка за таких випадків виникала турботна думка, що він занадто вже звикає до цигаркового диму і що конче треба покинути палити. Іноді він навіть твердо вирішував покинути, найрозмаїтішими доказами переконуючи себе в думках,

як це добре буде. Але насправді це бувало тільки несвідоме самозаспокоєння, несвідомий засіб, що ним він до певної міри притишував своє нетерпіння. Бо, вийшовши на-гора й почувши в оточенні той неможливо-знадливий тютюновий дим, він, кінець-кінцем, знову запалював.

Хотілося палити, і через це хвилинами виникала зайва, не властива Мишкові, подразливість.

Він взагалі був тут інший, не подібний до того Мишка, що під сонцем. Не подібний настроєм, поведінкою і, звичайно, зовнішнім виглядом.

Незграбний і якийсь важкий він був у своїх зашкарублених, трохи скопюрблених, міцних, пеначе залізних, робочих черевиках, у своєму зашерхлому й бахматому робочому вбранні. Старий сукняний капелюх з обвислими крисами, що потрапив

до нього хто зна з котрої вже голови, недбайливо був тицнутий якимсь із потилиці, але переднім крилом все одно сягав аж на чоло й притінював обличчя.

Обличчя, щоправда, і без того щедро затінював вугляний порошок, що надто густо лежав під очима й на підборідді, лежав суцільними смужками.

При світлі шахтарки, такому кволому на-гора, але тут, у цілковитій темряві, досить відчутному, це заповишене й трохи притінене капелюхом обличчя з надзвичайним вилиском білків і разючими, ажень сніжними перлинами зубів (коли уста брала усмішка чи розкривались вони для розмови), — це обличчя при світлі шахтарки прибирало відмінних, майже химерних рис і дуже мало скидалося на справжнє Мишкове обличчя.

Це був хтось інший. І хоч у своєму

робочому взутті й убранні здавався він трохи важким та незграбним, але в той же час здавався він ніби вищим, огряднішим, поважнішим — людиною, що їй притаманна сила й упевненість у тій роботі, яку вона виконує. Хоч обличчя йому було запорошене й неподібне, проте крізь цю заслону виступала скупченість, виступала та серйозність, навіть суворість виразу, що здебільшого супроводить важку працю.

Праця, справжня праця, завжди має в собі якусь невлловиму особливість, що нею обдаровує кожного, хто став до праці, — особливість самопоглиблення, самоусвідомлення, самоповаги. Праця має в собі якусь тиху, безпретенсійну, але могутню, віковичну мудрість, що мимоволі кладе відбиток на всякого, хто приєднався до безнастанного процесу праці. Не важко: чи то молодий, чи старший віком. Старший

тільки поглибить набуті вже змєршки — борозни думок і серця. Молодий в молодечій напрузі почне їх раз-у-раз набувати.

Було душно в цих глибоких, спадистих та закрутистих норах, і Мишко напівроздягся — голий до пояса. Шлях од вибою до висипу, що ним він тягав навантаженого дощатого короба, мав кілька зломів та видолків. А головне — одного прикрого горба, що похилість його западала якраз в бік вибою і тому доводилось братися на нього не порожняком, як це волів би Мишко, а витягувати той же кільканудовий вантаж. І шлях цей, як звичайно, був густо всіяний перетовченим, дрібнозернястим вугіллям та просто вугільним піском, що робило завороти й видолки досить слизькими.

Це полегшувало „санчатам“ їхній без-

посередній рух, але водночас ускладнило рух самого саночника, ноги якому несамохіть ковзались, чепірились і який, вгрузаючи в зернясту вугляну піщугу, падав часами навколюшки.

Часами він підхоплював короба ззаду й, наполягаючи всім своїм тілом, як це роблять із навантаженою підводою, що ледве повзе на високому закруті, виштовхував тягара вище. Часами ж кидав собі на рамена й через груди шлею, що була примцована до короба, вирагався, як той кінь, і збирав, купчив у єдиному рухові чималу свою силу.

Вся істота напружувалась до краю. М'язи навіть при лихому світлі шахтарки виступали опукло, вигорблювались різко, — цупкі паносні соками степів, насичені сонцем степів, прекрасні, молоді м'язи, що їх він приніс сюди, як найпершу

й неначе незайману ще цінність. Криласті брови тоді збігалися йому близько на перенісці, уста затискалися, все обличчя набирало різкішого, суворого, ажень сердитого виразу, — це був не той, не той Мишко. І він поволі тягнув, далі й далі уперто, заповзято тягнув чорного дощатого короба з чорним, тиль-тиль лискучим немов би масним вантажем. А пощербленими стінами, перехоплюючись на взяті підпорами стелю або ламаючись на вкритій вугільною жорствою долівці, невідступно, трохи погойдливо й тремтливо посувалась за ним величезна, чудернацька тінь, що своїми сміливими зламами ще більше підкреслювала істотний його рух, істотне спрямування людини, яка запряглася в працю, в тягар.

У Мишка від напруги іноді виступав на чолі піт: ще не звикла остаточно його

степова влада до браку повітря, браку світла й особливої, підземної, надто м'якої духоти. Таке само бракувало йому й цілковитої звички до цієї, на перший погляд ніби звичайної, але насправді відмінної, важкої роботи.

На шахті цій, до речі, запроваджувалося й нові засоби. У західній частині почали вже працювати дві зарубні машини, незабаром мали поставити й третю. Але шахта була чимала. Її механізували поволі, в міру можливого. Тому поруч із машиновим устаткуванням, поруч із найновішим технічним надбанням тут досить вживалося ще звичайнісіньких собі, простих, ба навіть примітивних способів.

У вибої—хто згинці, хто навколюшках чи приладнавшись боком, чи впавши навznak, раз-у-раз шукаючи собі опертя на незручній поверхні, раз-у-раз хапаючись

за виступи, лізма соваючись у бруді, безупинно ковтаючи вугляний пил і вдихаючи газ, що незримими струмками просочувався крізь щілинки й напосідливо змагався з другим нещодавно поставленим компресором,— у вибої мішма вовтузились люди і, як це було десять, двадцять, тридцять років тому, так само ще цюпали кайлами, одгрібали лопатками. І так само, як десять, двадцять чи й більше років тому, щоразу навантажував Мишко свої „санчата“ і, запрягаючись, наполягаючи на всі свої сили, як це робили й інші саночники, тягнув тягара спадистим закрутистим ходом до ближчої колії, до висипу.

А там від часу до часу, пронизливо пошвиистуючи на сіру сухоребру кобилу, методично з'являвся Ромка із громохким, брязкітливим порожняком і, взявши готову

партію навантажених вагонеток, свиснувши знову хвацько або хвацько лайнувшись, рушав у поворотну путь.

Мишко, як і інші саночники, як і павальники, як і вибійники, мусів пильнуватися, щоб вагонеткам не забракло вантажу, щоб уся їхня група виробила не тільки норму, але й понад норму, бо їхня група змагалася з другою, з сусідньою, з дев'ятої східньої лави. А що був Мишко тут взагалі новаком і приймали його до готової групи взагалі неохоче, то й старався він тепер скільки міг, прикладав усіх своїх зусиль, щоб себе виправдати.

Йому на чолі заросився піт. Він механічно тернув рукою і ще більше забруднив обличчя, розвів по ньому чорні патьоки. Він уже двічі пив із тутешньої діжки застоялу несмачну воду, пив воду, хоч на томість, звичайно, з радістю запалив би.

Сьогодні чомусь особливо хотілося палити,—чи може так здавалося? В усякому разі Ромка вгадав це його сильне бажання чи цю уяву бажання. Ромка, очевидно, виводив це з власного стану, відчуючи таку ж саму потребу. Стикнувшись на висині, він хитренько скинув оком на Мишка й сказав:

— Може, закуримо, землячок?

Дзвінкий Ромчин голос звучав тут інакше, звучав неповно, глухо, придушено, як у мішку. І тут, під землею, в жартівливому тоні його більше відчувалось чи то умисности, чи то примушености, чи зайвости—не місце. А те, що Ромка дочіру сказав, мало в собі поза всім трохи ущипливости: адже добре знав Ромка, що палити тут заборонено.

— Ні, не закуримо. Не хочеться,—відповів Мишко.

— А то сідай, підвезу аж до ствола.
Там можна!

Він, мабуть, знав наперед, що Мишко, стараючись у роботі, цього собі не дозволить (інші часом дозволяли), тому й хотів його трохи подратувати. А може, й справді сподівався, що Мишко, кінець-кінцем, не витримає спокуси й погодиться,—тоді вони з першою ж партією вап-тажу гайнуть собі аж до ствола, покурять, зайве слово мовлять. Бо Ромка, хоч і на-сміхався з Мишка, проте, було видно з усього, відчував до нього незрозуміле тяжіння. Мабуть зробив вражіння вчораш-ній Мишків вчинок, вчорашня готовість платити. Мабуть, Мишкова поведінка та витриманість впливали на вертку Ром-чину вдачу, збуджували в ній заціка-влення, а може подив, а то й повагу,—хто зна.

— Ну, так сідай.

— Ні, панайй сам, — байдуже одмахнувся Мишко й повернув у бік вибою.

Вернувши до вибою, Мишко застав там нові турботи. Виявилось, що вибій на сьогодні погано був кріплений, запасового лісу під руками теж бракувало, і права стіна, надламавши підпору, піддалась трохи, спливла. Це, певна річ, загрожувало безпеці, порушувало роботу.

Але винуватити в цьому попередню зміну, що хотіла, мовляв (як це інколи трапляється), всі неполадки накинути зміні наступній, не можна було. Якраз під час нічної зміни на східніх лявах працювало на ремонті два кріпильники, слюсар і навіть десятник: змагання груп примушувало тепер усіх бути пильними й створювати всі потрібні для змагання умови. Та й кріплення це, коли вони почали свою

вранішню зміну, було свіже й виглядало, поправді, цілком надійно.

Виходило, що справжнього недбальства, безпосередньої провини нема. А принустити, щоб лява бурилась, припинити зовсім роботу й чекати, поки закріплять — це значило вже явусь частку втрачати на змаганні.

Саме на цю розмову й нагодився Мишко. Саме в цей момент невеличкий, горбоносий, вилкастий вибіїпник, занепокоєно жестикулюючи, нагадав усім за відчітні таблиці шахткому, за ті незмінні таблиці, які щодня виставляв шахтком, точно на них визначаючи наслідки змагання. Привселюдні таблиці, що раз-у-раз притягали до себе широку увагу, купчили біля себе обмін думок та пристрасність інтересів. Новоблаганні таблиці, які збуджували завзяття, підсилювали заохочення, вкоріню-

важись у процес тутешнього життя і праці не сухим покажчиком, а чимсь живим, рухливим, основним, найважливішим — так поставив справу місцевий шахтком, що взявся сам перевіряти групові угоди.

Щоправда, в даному разі, крім таблиць, чималу роль відігравали ще й особисті не дуже приязні стосунки деякого з учасників обох цих груп. Принаймні, вже й тепер згадувалося окремі найзачіпливіші наймення із супротивного табору. Це робилося ніби ненароком, жартома, але видно було, що наймення ці — як ті невидимі уразки.

Отже, думка, що сусідня група завтра знову стане попереду (таб уже трапилось перед двома днями), була... ну, просто неприпустима.

І хоч Мишео го встиг іще зайти в жадні

особисті стосунки з тією групою, хоч не встиг іще як слід залучитися до цього змагання, хоч взагалі являв собою тут зовсім іще свіжу людину, проте одразу ж гостро сприйняв це лихе становище і одразу все це стало для нього таким же турботним, важливим, як і для всіх інших.

Охопивши пильним поглядом стіни вибою, він пригадав собі, що приблизно така ж історія трапилась була на „Горбатій“. Тоді, підсилений цим досвідом, він наважився подати й свої міркування. Він порадив покищо, не припиняючи роботи взятися всім на протилежний бік, ближче до виходу, взятися окремими норками, щоб було безпечніше.

Дехто з вибійників озирнувся в його бік, поглянув так, як це роблять, коли вперше чують не знайомий голос або взагалі

вперше помічають чиюбудь присутність. Дехто злегка посміхнувся.

— Спізнився, браток. Це вже й без тебе думали.

Проте Мишкові було дуже приємно, що він сказав і своє слово.

— Думали, передумали, а доведеться, мабуть, так і зробити, — признався вусатий, в кашкеті з повернутим на потилицю козирком, вибійник.

— Мабуть, так, — додав іще хтось із тих, що сиділи глибше. — А тим часом треба послати...

— Авжеж послати! Зараз же послати — підхопило білька поспішних, тривожних голосів. — Хай зараз же сюди лісу й кріпильників!

— Тільки лісу, а не трухи, — дражливо додав той самий невеличкий, горбоносий, що вів тут перед, хоч така причіпливість

себе зовсім не виправдувала, бо й цей ліс був непоганий, — просто дратувала несподівана затримка в роботі.

— Ото діла, — досадно бовкнуло в глибині вибою, і хтось там кріпко лайнувся.

Відрадили одного чимдуж за підмогою. Сами тим часом справді почали пересуватися на протилежний бік, ближче до виходу, і Мишкові знову було дуже приємно, що його міркування мали не лише одноподумців, але й безпосереднє застосування.

Очевидно, тут вплинула на всіх не стільки сама його порада, як той вирішуючий, довершуючий натиск, що часто належить останньому слову.

Взялися всі знову до роботи, взялися споро, один одного заохочуючи, взаємно підсилюючи, застерігаючи.

— Ей, Русалочка! Чуєш, Русалочка? — цей оклик скеровано було на адресу

здоровенної, м'язистої, напівголої людини, прозваної так через найрозмаїтішу татуїровку по всьому тілі, а надто через довгохвосту й довгогруду русалку, випечену в нього ж на грудях. — Русалочка, чуєш? Ти, брат, не дуже тулиєш під той виступ!

— Або що?

— Хоч і борець ти, але там тобі й амба.

— От налякав! А! — задьорно і трохи захекано мовив у відповідь Русалочка. — Буду тоді під землею на три аршини. Правда? Так я ж тепер на триста!

— Правильно, Русалочка! — підтакнув пригорблений з яскраво виявленими східними рисами чоловічок, калмик чи китаєць, підтакнув, сам засміявся і тут же добродушно додав: — А все ж таки стережись.

— Чадить, здається? — насторожено спитав хтось.

— Хіба чадить?

— Авжеж чадить.

— Так наче досі не чаділо...

— Але тепер більше. Ой, братця, більше!

— Ото діла,— знову пробубонів той самий незадоволений голос (є такі своєрідні, завжди незадоволені голоси) і знову лайнувся.

— Ну, це ще єрунда. Хіба це газ?— зухвало й презирливо вклинився жвавий хлоп'яга з поривчастими рухами:— От у нас на „Івані“ був газ. Ото газ! То я понімаю. На „Івані“ у нас так: шурф давно вже закінчили, а повітря нема й нема. То єсть, є повітря, але... ну, зовсім мало, погане. А тут як двине газ. Та який газ. Ото діла були—я понімаю! А це хіба газ? Єрунда...

І жвавий хлоп'яга з поривчастими рухами, почувавши себе тут, мабуть, найдо-

свідченішим у газових справах, підохоченій власною ж зневагою до такої сумнівної загрози, стягнув із себе брудну, як каглянка, сорочку й почав нею старанно вимахувати в бік правої стіни, де піддалося кріплення. Звідти, зі свіжого надколу, справді потроху чаділо, чаділо сильніше, ніж це було досі.

Чад цей, що від нього швидко стуманіла б всяка інша незвикла голова, вони дійсно розганяли, знешкоджували, поки це можна було, в найпростіший і досить зарадливий спосіб. І в ямі цій з надтріснутою, тяженною брилою, з надтріснутою, непевною підпорою, в небезпечній ямі, де всяка інша людина не погодилася б і кроку ступити, вони, такі звичайні й такі незвичайні люди, щохвилини ризикуючи життям, товелися напружено й уперто і на тяжку силу старалися надолужити

втрачене. І вони, поза всім, мали ще час на ділові, правда, короткі розмови. Їм вистачало ще й настрою іноді пожартувати.

— Ви тільки просіть господа-бога,— між ділом кинув Русалочка,— щоб я часом отут дна не пробив. Мені нічого. Я, так сказати, людина водяна, води не боюся. Але вам! Вам усім тоді дійсно амба!

— Якого дна? — басовито спитав той самий завжди незадоволений голос.

— Якого дна? — поспіхом перепитало ще кілька зацікавлених голосів.

— Та ми ж під ставком, чи де? То неважно, що аршини триста. Вода, брат, скрізь. Ти її тільки зачепи...

— Е, Русалочко, оце вже ти ляпнув...

І Русалочку миттю взяли на посміх — поки ще летіла під цим похмурим склепінням весела хвилина.

Коли він знову вернувся до вибою, там —

застав він — працювали не всі. Хоч яма була досить містка, але тому що мусіли пересунутись на один бік і тому що небезпека, помітили вони, стала ще більша, не всі тепер могли приладнатись до роботи. Чергувались. Дехто, відбувши чергу мимоволі лишався обіч. Це, ясна річ, непокоїло, смутило, нервувало.

В таких випадках людська увага найбільше зупиняється на хибах дійсності, а розмова найлегше схиляється до критичних спрямовань. В таких випадках особливо виявляє себе спостережливий зір, пам'ять та насмішуватість. І в таких випадках, звичайно, неминучі деякі перебільшення.

Говорили з перебільшеннями. Говорили докірливо. Говорили непокоїно, нервово.

А що Мишко, вправляючи своє діло, в той же час уважно до них наслухався,

то впливали й на нього, думку його більше й більше одводили з інтересів особистих до інтересів ширших, важливіших.

Він чув, що нібито взагалі справу кріплення поставлено тут негаразд, що часто бракує дерева доброї якості й потрібного розміру, що пора вже бригаді звернути на це серйознішу увагу.

Хіба, мовляв, на минулому тижні не присів один хід і не завалився косець? Добре, що на той час не було там людей. А якби були люди? А хто мусить дбати? Передусім — десятник. Ну що з того, що, приміром, цієї ночі їхній десятник сам тут крутився? Кріплення ж все одно піддалося. Значить, погано десятник крутився.

Хтось мовив слово на захист. Нагадав хтось, що десятник не винен, що, до речі, він шахтар кадровик, нещодавно висунутий на десятника, що це людина своя,

дбайлива, що це не його попередник, який не дописував упряжок та записочками із своєї квартири посилав наряди. І що взагалі на їхній шахті справу поставлено значно краще, ніж то декому здається.

Проте, визнаючи на цій шахті чимало позитивного, дехто натякнув, що не слід замовчувати й хиб, що якраз треба збирати робочі зауваження та робити з них належні висновки. Дехто незадоволення своє скерував далі, на адміністрацію. Хтось закинув інженерам і технікам, що вони взяли собі моду западто спізнюватись та взагалі послаблюють догляд. Хтось згадав, що завшаhtoю любить переважно розмови телефоном. А комусь спало на пам'ять, що під час палення бурок осідають по багатьох місцях—і в місцях роботи, і в людських ходах—шматки породи, так звані „коржі“, що обвалюються потім просто

на людські голови. Де ж, мовляв, охорона праці?

Тоді Мишко не витримав:

— А вода? Он я напився з діжки, так трохи-трохи не вернуло.

На нього знову поглянули так, ніби взагалі вперше його тут бачили й чули. Та цього разу поставились уважніше.

— Правильно! За воду це ти правильно! Щодня міняти треба. Бо сами ж забороняють шахтову воду пити, а в діжках така, що й до шахтової далеко...

— Не тільки це,— зустрівши підтримку, з більшою вже певністю продовжував Мишко. — Я от читав у правилах, так там му-сить бути кожному фляга. Як лампа му-сить бути, так і фляга з водою. З пер-вареною. Кожному своя. Здаєш лампу — здаєш і флягу.

— А це, дійсно, правильно,— згадали

в гурті й поглянули на Мишка ще уважніше та поважніше.— Дійсно, братця, такі ж правила є.

— Все це записати б і прямо на збори,— запропонував хтось досить рішуче.

— Так чого ж? Можна й записати!

Мишко почував, що між ним і гуртом визріває вже близькість, якої він дуже хотів. Це сповняло його теплим піднесенням, надавало більшої певності в собі, тієї сили, що завжди виникає в людині, коли людина має опертя.

В цей час із темряви вигулькнув захеканий Ромка. Він, очевидно, дуже сюди поспішався. Вигляд йому був турботний. Трохи був розгублений. Та, зирнувши быстро по всіх кутках, скільки око могло охопити при світлі шахтарок, він так само быстро змінив вираз свого обличчя. Йому заясніла широка усмішка, а з уст злетіла,

завжди йому притаманна, завжди в нього готова приказка. Він жартівливо поспитав, чи всі тут живі-здорові, бо, мовляв, той хлопець, що його послано за підмогою, зняв на стволі цілу веремію. Там усі заметушилися. Зараз буде й ліс, будуть і врішільники.

Шахтарі повеселішали й знову ще жвавіше взялися до роботи.

لند

0,93 коп (1986)

Ціна 50 коп.

12
3789

ТОВАРИШІ

ЧИТАЧІ!

Коли прочитаєте книжку, напишіть
до в-ва „Радянська Школа“

(Харків, вул. Вільної Академії, 5):

- 1 Чи сподобалась вам ця книжка
(обов'язково зазначте назву
книжки)
- 2 Якщо не сподобалась, то чому
- 3 Які слова й вирази ви не зрозу-
міли
- 4 Які думки в книжці ви вважаєте
за неправильні
- 5 Про що хотіли б ви ще дізнатися
з книжок
- 6 Скільки років і де ви вчилися
- 7 Яку громадську роботу ви вико-
нуєте

**Листи можна надсилати до видав-
ництва без марок.**

ЛІОТЕНА
10 ПИСЬМЕННОГО

1/18.

300004

АРКАДІЙ ЛЮБЧЕНКО

У ШАХТІ

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Д В О У

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНЬСКА

ШКОЛА